

4. *Теорія держави і права*. Академічний курс : підруч. / О. В. Зайчук та ін. ; за ред. О. В. Зайчука, Н. М. Оніщенко. – К. : Юрінком Інтер, 2006. – 685 с.
5. *Неугодніков А. О.* Специфіка правових актів індивідуальної дії / А. О. Неугоднікова // Актуальні проблеми держави і права. – 2009. – Вип. 45. – С. 204–207.
6. *Пуданс-Шушлебін К. Ю.* До питання оскарження правових актів Верховної Ради України в порядку адміністративного судочинства / К. Ю. Пуданс-Шушлебін // Часопис Київського університету права. – 2013. – № 3. – С. 164–168.
7. *Мойсак С. М.* Акти управління в системі джерел адміністративного права України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 / С. М. Мойсак ; Нац. ун-т «Одес. юрид. акад.». – О, 2011. – 20 с.
8. *Постанова* Верховного Суду України від 24 червня 2014 р. у справі № 21-231а14 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/\(documents\)/DE7E5528459A46BDC2257D1C0046AD3F](http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/(documents)/DE7E5528459A46BDC2257D1C0046AD3F).
9. *Інформаційний лист* Вищого адміністративного суду України від 27 липня 2010 № 1145/11/13-10 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v1145760-10>.
10. *Ухвала* Черкаського окружного адміністративного суду від 26 січня 2016 р. у справі № 823/30/15 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/42439937>.
11. *Постанова* Верховного Суду України від 10 вересня 2013 р. у справі № 21-237а13 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/\(documents\)/0FE2074032E351D7C2257C920039A9E6](http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/(documents)/0FE2074032E351D7C2257C920039A9E6).
12. *Інформаційний лист* Вищого адміністративного суду України від 1 червня 2010 р. № 781/11/13-10 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v781_760-10/print1457437360575323.
13. *Ухвала* Вищого адміністративного суду від 14 липня 2010 р. у справі № К-41004/09 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/10480171>.

Рой О. В. Окремі проблеми оскарження правових актів у судах адміністративної юрисдикції

У статті аналізуються деякі проблеми оскарження правових актів у судах адміністративної юрисдикції. Акцентується увага на відсутності законодавчого закріплення понять «правовий акт індивідуальної дії» та «нормативно-правовий акт» у Кодексі адміністративного судочинства України, чітких ознак для розмежування вказаних видів правових актів, неоднаковості практики в застосуванні судами положень КАС України. Пропонується авторське визначення правових актів як предмета публічно-правового спору. Доводиться необхідність внесення змін до КАС України в частині визначення поняття та ознак правових актів.

Ключові слова: правовий акт індивідуальної дії, нормативно-правовий акт, ознаки правових актів, Кодекс адміністративного судочинства України, предмет публічно-правового спору.

Рой О. В. Отдельные проблемы обжалования правовых актов в судах административной юрисдикции

В статье анализируются некоторые проблемы обжалования правовых актов в судах административной юрисдикции. Акцентируется внимание на отсутствии законодательного закрепления понятий «правовой акт индивидуального действия» и «нормативно-правовой акт» в Кодексе административного судопроизводства Украины, четких признаков для разграничения указанных видов правовых актов, неодинаковости практики в применении судами положений КАС Украины. Предлагается авторское определение правовых актов как предмета публично-правового спора. Доказывается необходимость внесения изменений в КАС Украины в части определения понятия и признаков правовых актов.

Ключевые слова: правовой акт индивидуального действия, нормативно-правовой акт, признаки правовых актов, Кодекс административного судопроизводства Украины, предмет публично-правового спора.

Roy O. Some problems of appealing against the legal acts in the courts of administrative jurisdiction

This article provides analysis for problems of appealing against the legal acts in the courts of administrative jurisdiction. Attention is impaired an absence of juridical definitions of terms: «legal act of individual action» and «regulatory legal act» in the Code of Administrative Legal Proceedings of Ukraine, as well as clear distinction between their types, together with differences in practice of terms application by the Code of Administrative legal Proceedings of Ukraine. Author suggested to define term of legal acts as the subject-matter of public-justiciable dispute. Moreover, author proved necessity of adding changes to the Code of Administrative legal Proceedings of Ukraine in chapter with definitions and properties of legal acts.

Key words: legal act of individual action, legal act, signs of legal acts, especially appealing in certain categories of administrative cases, the Code of Administrative legal Proceedings of Ukraine, the subject-matter of a public-justiciable dispute.

УДК 342.729

*Анна Петрівна Святненко,
аспірантка кафедри конституційного права
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка*

**ПРАВО НА СВОБОДУ МИРНИХ ЗІБРАНЬ
У ДЕРЖАВАХ – ЧЛЕНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ**

Однією з основних цінностей демократичної держави є визнання і захист свободи мирних зібрань. Ця свобода виступає як невід’ємна властивість державної системи, оскільки дає громадянам можливість відкрито висловлювати свої думки.

Проблеми захисту та реалізації права на мирні зібрання в юридичній літературі досліджували Ю. Битяк, М. Смокович, С. Шевчук, О. Северин, Р. Куйбіда та ін.

Метою статті є визначення особливостей права на свободу мирних зібрань у державах – членах Європейського Союзу (далі – ЄС).

У пункті 1 ст. 11 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція) закріплюється свобода мирних зібрань [1]. Як основу для визначення свободи зібрань варто використувати її інтерпретацію, що міститься у Керівних принципах щодо свободи мирних зібрань [2], розроблених ОБСЄ, яка відображає сутність розглянутого права незалежно від конкретної юрисдикції. Отже, під свободою зібрань розуміємо право навмисної і тимчасової присутності в громадському місці групи осіб з метою висловлення спільних інтересів. Поняття «громадські місця» слід розглядати максимально широко і включати в нього не тільки місця під відкритим небом, які не є будинками, як пропонується у Керівних принципах щодо свободи зібрань, а й у низці випадків також і приміщення. Аналогічну позицію займає Федеральний конституційний суд Німеччини, який в Постанові від 22 лютого 2011 р. визнав, що свобода зібрань поширюється на федеральні аеропорти [3]. Зазвичай зібрання передбачає скупчення двох і більше осіб, однак не можна виключати проведення й одиночних маніфестацій, на які також поширюється правовий захист. Коли фізична присутність особи в певному місці є невід'ємною частиною вираження її думки, одиночна демонстрація підлягає такому ж захисту, як і збори декількох осіб. Нарешті, широке тлумачення терміна «зібрання» передбачає поширення конституційного захисту на публічні заходи з будь-якої тематики, які проводяться на одній ділянці, території (наприклад, мітинги, «сидячі» демонстрації, пікети, в тому числі зі зведенням тимчасових конструкцій), а також пов'язані з переміщенням учасників (ходи, паради, демонстрації, паломництва та ін.).

Згідно із законодавством Італії громадяни мають право збиратися мирно і без зброї в будь-якому місці, враховуючи відкриті для публіки. Але якщо йдеться про демонстрації та мітинги в громадських місцях, то порядок їх організації регулюється Законом про охорону громадського порядку від 1975 р. Відповідно до цього документа організатори зобов'язані повідомляти місцеве поліцейське управління про запланований захід мінімум за три дні до його проведення. Параметри заявки цілком стандартні для європейських країн: у ній повинні бути зазначені організатори, цілі та характер маніфестації, час, місце та маршрут, склад і кількість учасників

Відповідно до ст. 57 Конституції Республіки Польща [4] і Закону від 5 липня 1990 р. «Про збори» [6] свобода мирних зібрань і участь у таких зборах гарантовані кожному. Обмеження таких свобод можуть встановлюватися законом. Немає спеціальних законів, що накладають обмеження на проведення зборів поблизу парламенту, уряду, конституційного суду і резиденції президента. Загальна процедура подання повідомлення застосовується і в разі проведення зборів поблизу органів державної влади.

Порядок проведення демонстрацій у Франції встановлює Декрет-Закон 1935 р. у редакції 2000 р. Згідно з ним організатори повинні подавати заявку на проведення мітингу в мерію або префектуру поліції не пізніше ніж за три дні та не раніше ніж за 15 днів до початку мітингу. У повідомленні мають бути вказані імена й адреси організаторів, місце, час проведення, очікувана кількість учасників, маршрут руху. Для тих, хто не хоче повідомляти місцеву владу про свої плани, передбачені покарання у вигляді ув'язнення до шести місяців і штраф до 7 500 євро. Якщо під час несанкціонованої акції порушується громадський порядок, то набирає сили Кримінальний кодекс Французької Республіки. Згідно з ним максимальні санкції передбачені для збройних учасників акції: до п'яти років в'язниці і штраф 75 000 євро [7].

В Австрії право на свободу зібрань закріплено в Основному законі про загальні права громадян, в Законі про збори. У цій країні проведення громадських зібрань, мітингів і демонстрацій поблизу будівель уряду, резиденції президента і конституційного суду, як правило, не обмежується. Але під час пленарних засідань Федеральних Зборів і виїзних засідань заборонені будь-які вуличні демонстрації на відстані менше 300 м від будівлі Парламенту. Вуличні збори повинні бути належним чином узгоджені в письмовій формі з компетентним органом, і можуть бути заборонені в деяких випадках, наприклад, при виникненні небезпеки для державної безпеки або в інтересах підтримання громадського порядку. Збори, які становлять небезпеку для держави та її вищих органів, можуть бути заборонені компетентним органом відповідно до Закону про збори [8, с. 11].

У Бельгії Акт від 2 березня 1954 р. забороняє публічні збори і поодинокі демонстрації в установленому периметрі, що має назву «нейтральна зона». Ця зона включає вулиці і площі по сусідству з бельгійським парламентом, фламандським парламентом, парламентом французького співтовариства, деякими будівлями уряду і королівським палацом. Закон не дозволяє збори на цій території при особливих обставинах: скупчення людей і машин через автомобільні затори; робота державних служб; військовий парад; церемонії і розважальні заходи, що проводяться державними органами; збори, санкціоновані особливим указом мера Брюсселя [9]. Публічні заходи можуть бути заборонені, якщо того вимагають міркування стосовно підтримання громадського порядку.

У Великій Британії існують спеціальні обмеження щодо проведення зібрань біля будівлі парламенту. У 2005 р. був прийнятий Акт про організовану злочинність, що мав низку нових обмежень, яким була

визначена особлива зона навколо парламенту, радіусом до одного кілометра. Вона охопила райони Уайт-хол і деякі частини Саусбенка. У цій зоні не допускалося організації демонстрації без схвалення поліцейського управління. Організатори зобов'язані були подавати в поліцейське управління письмову заявку на проведення демонстрації як мінімум за 24 години до її початку. Поліція змушена була схвалити заявку, якщо вона правильно оформлена, однак мала право встановлювати власні умови. У 2011 р. законодавство, що регулює порядок проведення масових заходів біля будинків парламенту, змінилося. «Особлива зона» була замінена меншою за площею «контрольованою зоною» [10, с. 81]. У німецькому законодавстві детально регламентовані всі аспекти проведення масових заходів – від керівництва цим заходом до його фінансування. У ньому закріплені найрізноманітніші форми правообмежень, спрямовані на запобігання будь-яких ексцесів під час демонстрацій, мітингів чи зборів. Законодавство Німеччини забороняє органам влади вводити будь-які загальні заборони, що обмежують право громадян на проведення демонстрацій. Заборона влади може і повинна стосуватися тільки конкретного заходу. Накладаючи заборону на проведення публічного заходу, влада на свій розсуд може вживати заходів щодо його припинення, у тому числі і примусового характеру – дії щодо розсосередження людей, але юридична відповідальність і санкції можуть застосовуватися тільки проти організаторів або осіб, відповідальних за проведення заходу. Зазначимо, що свобода зібрань тісно пов'язана зі свободою думки, совісті і релігії, закріпленою у ст. 9 Конвенції, а також зі свободою вираження поглядів, передбаченою ст. 10. Не випадково Європейська Комісія і Європейський суд з прав людини (далі – ЄСПЛ) часто аналізують ці статті у взаємозв'язку. Європейська Комісія визнає ст. 11 як *lex specialis* щодо двох зазначених статей, а ЄСПЛ розглядає свободи, закріплені в статтях 9 і 10 Конвенції, як елементи ст. 11. Судді неодноразово наголошували, що захист особистої думки, який гарантується ст. 10, є однією з цілей свободи мирних зібрань у тому вигляді, в якому вона закріплюється у ст. 11. У коментарях до Конвенції звертається увага на те, що при розгляді справ, пов'язаних зі свободою зібрань, ЄСПЛ застосовує той же підхід, що і в справах, які стосуються свободи вираження думок. У країнах ЄС свобода зібрань не відноситься до числа абсолютних прав і може бути обмежена. Обмеження визнаються допустимими, якщо вони передбачені законом і є необхідними в демократичному суспільстві в інтересах державної безпеки і громадського спокою, з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я або моралі чи з метою захисту прав і свобод інших осіб (п. 2 ст. 11). Слід зазначити, що в цій статті поряд із загальними обмеженнями передбачаються і додаткові спеціальні заходи, оскільки вважається можливим введення законних обмежень на здійснення цієї свободи особами, що входять до складу збройних сил, поліції чи адміністративних органів держави. У практиці ЄСПЛ досі не траплялися скарги, пов'язані зі спеціальними обмеженнями свободи мирних зібрань. Разом із тим у коментарях до Конвенції акцентується увага на тому, що законність обмежень, що накладаються на цих осіб, повинна оцінюватися з точки зору законної мети і нагальної соціальної потреби. Європейська Комісія сформулювала низку правових позицій, пов'язаних із застосуванням п. 2 ст. 11. Вона визнала, що тимчасова заборона на проведення будь-яких демонстрацій у тому чи іншому місті є прийнятною, якщо існує реальна небезпека того, що в разі проведення публічної демонстрації виникне серйозна загроза державній безпеці або громадському спокою. У подібних справах урядові заборони на проведення демонстрацій, як правило, мали короткостроковий характер і поширювалися лише на певні географічні райони. Наміри організаторів зібрань слід вважати мирними доти, доки не будуть надані вагомі й незаперечні докази зворотного. Тим часом порівняльний аналіз дозволяє виявити винятки із правила недопущення попередньої заборони маніфестацій: у ст. 13 Акта про публічний порядок Великої Британії передбачена можливість заборони всіх зборів (або окремої категорії зборів) у певному кварталі на термін, що не перевищує три місяці, якщо поліція розумно вважає, що менш серйозні обмеження не є достатніми для запобігання заворушенням. Це повноваження неодноразово використовувалося британською владою. Наприклад, у 2011 р. столична поліція отримала згоду міністра внутрішніх справ Великої Британії на 30-денну заборону демонстрацій у декількох районах Лондона. Приводом для цього стали масові протестні акції, викликані вбивством наркодилера М. Даггана [11].

Стаття 3 Закону Латвійської Республіки «Про збори, вуличні процеси і пікети» передбачає встановлення обмежень свободи зборів з метою охорони громадського здоров'я чи моралі (п. 2). У деяких юрисдикціях захист моральності використовується як відокремлена мета, котра виправдовує введення обмежень, щодо свободи маніфестацій. Так, Конституція Мальти в статті, яка гарантує свободу зібрань, вказує на те, що закон може наказувати дотримання розумних вимог в інтересах суспільної моральності і пристойності (ч. 2 ст. 42). Слід зауважити, що включення моральних імперативів до переліку підстав обмеження права на організацію публічних зборів свідчить про те, що моральні норми в повному обсязі визнаються і захищаються правом [12]. Також не можна оминати того факту, що законодавство країн – членів ЄС відрізняється конкретним і більш жорстким набором вимог до порядку проведення демонстрацій і маніфестацій. Це більш тривалий термін розгляду заявок у великих містах, заборона маскування

особи (Німеччина), існування «чорного списку» для організаторів раніше заборонених або розігнаних демонстрацій (Швеція), право заборонити будь-які демонстрації на розсуд місцевої влади (Франція), практика часових мораторіїв (Велика Британія). Те саме стосується кримінальної відповідальності громадян (що включає грошові штрафи і позбавлення волі) за зловживання правом на свободу зібрань.

Підсумовуючи, зазначимо, що в усіх досліджених країнах членах – ЄС (Австрія, Бельгія, Велика Британія, Латвія, Мальта, Німеччина, Польща, Франція) діє спеціальне законодавство, яке регламентує порядок проведення масових заходів, де передбачені права й відповідальність обох сторін за проведення мирних зібрань у межах закону та зазначено порядок звернення до місцевих органів влади й отримання дозволу на проведення відповідних акцій. У свою чергу, у більшості країн – членів ЄС законодавчі, нормативно-правові акти про збори, мітинги, демонстрації, походи та пікетування ґрунтуються на положеннях Конституцій згаданих держав, загальноновизнаних принципах і нормах міжнародного права, міжнародних договорах.

Використані джерела

1. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 4 листопада 1950 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_004.
2. Северин О. Свобода мирних зібрань в Україні в 2012 р. / О. Северин, Н. Зубар. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://maidanua.org/2013/03/natalka-zubar-oleksandr-severynsvoboda-myrnyh-zibran-v-ukrajini-v-2012>.
3. BVerfG, Urteildes Ersten Senatsvom 22. Februar 2011, 1BvR 699/06 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.bverfge.de/entscheidungen/rs20110222_1bvr069906.html.
4. Konstytucja Rzeczpospolitej Polskiejz dnia 2 kwietnia 1997 r. // Dziennik Ustaw. – 1997. – Nr 78. – Poz. 483.
6. Ustawa Prawo zgromadzenia chzdnia 5 lipca 1990 г. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU19900510297>.
7. Right to Peaceful Assembly [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.loc.gov/law/help/peaceful-assembly/right-to-peaceful-assembly.pdf>
8. Tretter H. Austria / Н. Tretter ; ed. by R. Blackburn, J. Polakiewicz // Fundamental Rights in Europe: The European Convention on Human Rights and its Member States, 1950–2000. – Oxford University Press, 2001. – 356 p.
9. Comparative Study: Freedom of Peaceful Assembly in Europe [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.venice.coe.int/files/Assemblies_Report_12March2014.pdf.
10. Руководящие принципы по свободе мирных собраний [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.osce.org/ru/odihr/83237?download=true>.
11. Ban on protest marches starts in London [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://en.rian.ru/world/20110902/166366173.html>.
12. Конституция Мальтийской Республики от 21 сентября 1964 г. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.justiceservices.gov.mt/DownloadDocument.aspx?app=lom&itemid=8566&l=1>.

Святненко А. П. Право на свободу мирних зібрань у державах – членах Європейського Союзу

Стаття присвячена дослідженню нормативного змісту права на свободу мирних зібрань у регіональних документах у сфері захисту прав людини. Вивчаються основні елементи змісту цього права, закріплені в різних документах, проводиться порівняльний аналіз. Особлива увага приділяється аналізу положень документів, розроблених і прийнятих в рамках Європейського Союзу. Також досліджується поняття мирних зібрань, наведено перелік недоліків законодавства, що несприятливо впливають на створення реальних умов для прояву громадянської активності населення, його вільного волевиявлення, зокрема шляхом проведення мирних зібрань. Також автором вивчається досвід країн – членів ЄС у сфері розвитку свободи мирних зібрань. Аналізуються нормативно-правові підстави реалізації права на свободу мирних зібрань з урахуванням практики Європейського суду з прав людини за ст. 11 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Особлива увага приділяється аналізу положень законодавства держав – членів ЄС.

Ключові слова: мирні зібрання, збори, мітинг, обмеження щодо реалізації права громадян на мирні зібрання, свобода мирних зібрань, Європейський Союз, Конвенція з прав людини і основоположних свобод.

Святненко А. П. Право на свободу мирных собраний в государствах – членах Европейского Союза

Статья посвящена исследованию нормативного содержания права на свободу мирных собраний в региональных документах в сфере защиты прав человека. Изучаются основные элементы содержания этого права, закрепленные в различных документах, проводится сравнительный анализ. Особое внимание уделяется анализу положений документов, разработанных и принятых в рамках Европейского Союза. Также исследуется понятие мирных собраний, приведен перечень недостатков законодательства, которые неблагоприятно влияют на создание реальных условий для проявления гражданской активности населения, его свободного волеизъявления, в частности путем проведения мирных собраний. Также автором изучается опыт стран – членов ЕС в сфере развития свободы мирных собраний. Анализируются нормативно-правовые основания реализации права на свободу мирных собраний с учетом практики Европейского суда по правам человека по ст. 11 Конвенции о защите прав человека и основоположных свобод. Особое внимание уделяется анализу положений законодательства государств – членов ЕС.

Ключевые слова: мирные собрания, собрания, митинг, ограничения по реализации права граждан на мирные собрания, свобода мирных собраний, Европейский Союз, Конвенция о защите прав человека и основоположных свобод.

Sviatnenko A. The right to freedom of peaceful assembly in the European Union Member States

The article investigates the normative content of the right to freedom of peaceful assembly in the regional instruments for the protection of human rights. We study the basic elements of the content of the rights enshrined in various documents, comparative analysis. Particular attention is paid to the analysis of the provisions of the documents developed and adopted in the

European Union. Also examines the concept of peaceful assembly and lists the shortcomings of legislation adversely affecting the creation of real conditions for the exercise of civic engagement population, its free expression, including through peaceful demonstrations. The authors also studied the experience of Member States in the field of freedom of peaceful assembly. In the article the author analyzes the normative legal basis of the right to freedom of peaceful assembly, taking into account the human rights of the European Court under Article 11 of the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms. Particular attention is paid to the analysis of the EU Member States legislation.

Key words: peaceful assembly, meetings, restrictions on the right of citizens to peaceful assembly, freedom of assembly, the European Union, the European Convention on Human Rights.

УДК 347.965

*Вікторія Олександрівна Святоцька,
завідувач Сектору європейських принципів і стандартів
організації та професійної діяльності адвокатури
Науково-дослідного відділу
Вищої школи адвокатури
Національної асоціації адвокатів України,
кандидат юридичних наук*

СТАТУС АДВОКАТА В АНГЛІЇ, НІМЕЧЧИНІ, ФРАНЦІЇ: ПОРІВНЯЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ

Статус адвокатів в європейських країнах завжди залежав від багатьох факторів становища самої держави. Так, чим більш вільним є політичний устрій країни, тим меншим є тиск на адвокатів з боку держави, чим досконалішим є законодавство країни про судоустрій, тим більше забезпечено належне становище адвокатів у державі [1, с. 18–19].

Говорячи про *статус адвокатів країн Європи* кінця XVIII ст., варто зазначити, що адвокатів у цей період називають – «спільний слуга». Підтвердженням цього є законодавство Пруссії (Прусський ордер кабінету 1780 р.), в якому наголошувалося на призначенні адвокатів «запасних радників» (*Assistenzrath*) та комісарів юстиції. У результаті чого адвокати фактично стали помічниками суддів. Ще гіршим становище адвокатів стало після змін у законодавстві Пруссії, згідно з яким дисциплінарна влада над адвокатами належала судам. Вже на початок XIX ст. ситуація з адвокатурою в багатьох країнах Європи покращилася: обмежено дисциплінарну владу судів над адвокатами, врегульовано питання оплати їх праці. У деяких державах запроваджуються, за французьким взірцем, органи адвокатського самоврядування – ради адвокатів, що значно покращує становище адвокатів у країнах Європи [1, с. 30–36].

Метою статті є дослідження та порівняння статусу адвокатів у таких країнах, як Англія, Німеччина та Франція.

Різне розуміння завдань адвокатури та сприйняття ролі адвоката суспільством, безсумнівно, визначає статус адвокатури в країні. Порівняння історичного розвитку місця адвоката в Англії, Німеччині та Франції підтверджує цю думку.

Розглянемо більш детально становлення та розвиток адвокатури Англії. Багато із теперішніх правових інститутів цієї країни походять ще з Середньовіччя та спираються на багатовікові традиції. Розвиток інституту адвокатури в Англії тривав безперервно, з урахуванням традицій королівства. Велике суспільне значення адвокатської професії ніколи не применшувалося та не ставилося під сумнів. Особливістю англійського розвитку адвокатури є сильна позиція адвокатських професійних організацій, які рано отримали широку автономію у самоврядуванні та вибороли великий політичний вплив, який потім більше не ставили під сумнів. Сьогодні освіта та доступ молодих адвокатів, як і дисциплінарне право, перебуває повністю під контролем професійних об'єднань адвокатів Англії [2].

Зазначимо, що розмежування на процесуального адвоката, який виступає перед судом – баристера (*barrister*), та адвоката-кореспондента – соліситера (*solicitor*), який здійснює підготовку до процесу, до сьогодні збереглося лише в Англії. Баристери вважаються незалежними «охоронцями справедливості», оскільки не мають жодного прямого контакту з клієнтами, соліситери, навпаки, мають імідж комерсанта [2].

Беззаперечно, довіра до адвокатури та суспільне сприйняття адвокатів в Англії високі. Це пояснюється тим, що традиційно англійське процесуальне право наділяє адвокатів більшим колом завдань, аніж процесуальне право держав континентального права. Так, адвокати в Англії беруть на себе багато завдань, виконання яких на континенті покладено на суддю, таким чином, вони можуть мати додаткову спеціалізацію [2].